

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับสถานบริการสุขภาพและความงาม

ผู้วิจัย : นางสาวสิริเยียม ภักดีดำรงฤทธิ์

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร., ป.ธ. ๙., M.A., Ph.D.

: ดร.อำนาจ บัวศิริ, กศ.บ. (เคมี), ค.ม. (วิจัยการศึกษา), ค.ด. (การอุดมศึกษา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและให้บริการของสถานบริการสุขภาพและความงาม ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับสถานบริการสุขภาพและความงาม ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับสถานบริการสุขภาพและความงาม

รูปแบบของการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและให้บริการของสถานบริการสร้างเสริมสุขภาพและความงาม แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสังเคราะห์รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับสถานบริการสุขภาพและความงาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ใช้บริการของสถานบริการสุขภาพและความงามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๙ ปี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัท มีความต้องการรับบริการนวดตัว จากความปวดเมื่อยร่างกายในระดับรุนแรง ตัดสินใจใช้บริการเพื่อดูแลรักษาสุขภาพและความงาม และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการมากที่สุด คือ พนักงานที่ให้บริการด้วยอาการกิริยาที่สุภาพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีมาตรฐานในการให้บริการ

การนำหลักเมตตา ขันติ และโสรัจจะ มาใช้อบรมพัฒนาพนักงาน ทำให้พนักงานมีพฤติกรรมการให้บริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส มีความอดทน อดกลั้น และใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหา โดยสถานบริการได้จัดให้มีกิจกรรม เสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างพนักงานและผู้รับบริการ เช่น สอนแต่งหน้าและนวดหน้า แป้งทึบ ทดลองทรีทเม้นท์ ดูแลผิวพรรณ และปรับบุคลิกภาพ เพื่อบริการให้ลูกค้าได้รับความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพและความงาม สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและทำให้เป็นที่พอใจของผู้รับบริการ

การใช้หลักอายุสธรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางกาย ทำให้ผู้รับบริการมีสุขภาวะแบบองค์รวม ที่ดีทั้งในทางกาย จิต และสังคม โดยจัดให้มีกิจกรรม เช่น การฝึกโยคะเพื่อควบคุมอารมณ์

และจิตใจ กิจกรรมการเต้นเข้าจังหวะเพื่อฝึกสมาธิ ฝึกพิจารณาความพอเพียงไปกับการปรุงอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ฟังเพลงธรรมะบรรเลงเพื่อการผ่อนคลาย การจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นสัปปายะเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับบรรยากาศ ความร่มรื่น เยียบสงบ

การใช้หลักโลกียธรรม บุญนิธิ และความสุข เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตใจที่ดี ในระหว่างให้บริการ ส่งผลให้ผู้รับบริการหน้าตาผุดผ่อง ผิวพรรณสดใส น้ำเสียงนุ่มนวล สุขภาพมีอริยาบถ เป็นต้น โดยจัดให้มีกิจกรรม เช่น การปฏิบัติสมาธิภาวนาระหว่างคอยรับบริการเพื่อการผ่อนคลายจิตใจและลดความวิตกกังวลและฝึกกลมหายใจระหว่างรับการทรีตเมนต์หรือทำกิจกรรมการฝึกโยคะเพื่อสร้างความสมดุลในร่างกาย และดนตรีบำบัดโดยเปิดเพลงธรรมะบรรเลงเบาๆ เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลาย

การใช้หลักสามัคคีธรรม ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้รับบริการกับพนักงานและเจ้าของกิจการผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประกอบอาหาร การปรุงเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ การจัดงานสังสรรค์ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ของชาติ งานทางวัฒนธรรมประเพณี งานทำบุญ งานกุศลในวาระต่างๆ สร้างความรักความผูกพัน ความสมัครสมานกลมเกลียว เป็นส่วนสร้างความนับถือกันและกัน สร้างความเป็นกันเอง ความจริงใจต่อกัน ทำให้กิจการมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคง

Dissertation Title : Buddhist way of Happiness for Health and Beauty Care

Researcher : Miss Sirium Pukdeedumrongrit

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Phra Suthithammanuwat, Pali IX, MA., Ph.D.

: Dr. Amnaj Buasiri, B.Ed., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 12 March 2016

Abstract

This dissertation has 3 objectives, as follows : (1) to study the conditions of the administration and the services in Health and Beauty Care Institution (2) to create the Buddhist way of Happiness for Health and Beauty Care (3) to offer the Buddhist way of Happiness for Health and Beauty Care.

This research is a mixed-methods research between qualitative method that studied Buddhist Dhamma in the Buddhist health care, and quantitative method that researched administration and services in Health and Beauty Care Institution. Then, the data from the research are synthesized to the Buddhist way of Happiness for Health and Beauty Care.

The results shows that the majority of customers in Health and Beauty Care Institution are mostly between the ages of 40-45 years, and have their own business or employees. They mostly want the services of body massage in order to relief from body aches. The customers decide to use the services to take care of their health and beauty. It is found that, the most important factor that affected the decision of the customers for using the services is the staffs who serve with service mind and have the standard of services.

By using the principle of kindness, tolerance and refinement to train the staffs can make them serve with a smile, patience and wisdom to solve the problems. Services center also arrange training activities to strengthen relationship between staffs and customers such as make up, facial massage, nail painting, including treatment test, skin care and personality improvement. These services give

customers the knowledge and techniques of health and beauty. This can be used in everyday life and satisfied the customers.

Ayusasadhamma (Things conducive to long life) for health could make good holistic health including body, mind and society. Health promotion can be done by arranging activities, such as yoga for mind and emotions control, rhythmic dance, cookery, healthy drinks and relaxing music. The natural environment provide a consistent, comfortable and calm atmosphere.

Lokeeya Dhamma, Boonnidhi and Happiness are used for good physical and mental health, beauty skin, sweet-sounding, slender shape etc. The activities of practicing meditation and praying during waiting for treatment can help relaxing and reduce stress, yoga for body balance, and music therapy for customers relax.

Using Dhamma for Unity is the way to create good relationship among customers, staffs and executives. Organizing the parties for special occasions with some activities, such as cookery and healthy mixed drinks originates a loving bond, harmonization, respectability, sociability and sincerity. That could expose the business prosperity and stability.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาให้ผู้วิจัยเข้าศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์เกื้อกูลจากพระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร., (เทียบ สิริญาโณ), ดร.อำนาจ บัวศิริ ที่เมตตาและกรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ดูแลเอาใจใส่ แนะนำข้อคิดเห็นและให้คำปรึกษาในเรื่องข้อมูลในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ฉบับมหาจุฬาลงกรณ และให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ จนเสร็จสมบูรณ์ลงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ในบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับสารนิพนธ์นี้ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก และประสานงานต่างๆ ให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ คุณความดี บุญกุศล ความรู้ ความดีงามที่เป็นประโยชน์อันเกิดจากทำสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดา มารดา และบูชาคุณครูอาจารย์ทุกๆ ท่าน มีส่วนแห่งกุศลนี้ด้วย

นางสาวสิริเยียม ภักดีดำรงฤทธิ์

๑๒ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ ๑	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๖
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความงาม	๗
๒.๑.๑ ความหมายและลักษณะของความงาม	๗
๒.๑.๒ ความงามในทัศนะของสุนทรียศาสตร์	๑๕
๒.๑.๓ ความงามในทัศนะทางพระพุทธศาสนา	๑๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธ	๒๓
๒.๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะวิถีพุทธ	๒๓
๒.๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธ	๒๙
๒.๒.๒.๑ หลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างเสริมความงาม	๒๙
๒.๒.๒.๒ หลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างเสริมสุขภาวะทางกาย	๔๕
๒.๒.๒.๓ หลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างเสริมสุขภาวะทางจิตใจ	๕๑
๒.๒.๒.๔ หลักพุทธธรรมที่ใช้สร้างการมีส่วนร่วม	๕๘
๒.๓ สถานบริการสุขภาพและความงาม	๖๓

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๖
๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๙
๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๒
๔.๑ ผลการวิจัย	๘๓
๔.๑.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	๘๓
๔.๑.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ	๘๙
๔.๒ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๐๘
๔.๒.๑ องค์ความรู้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ	๑๐๘
๔.๒.๒ สังเคราะห์รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับสถานบริการ สุขภาพและความงาม	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๕
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	๑๓๑
ก แบบสอบถาม	๑๓๒
ข ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity)	๑๓๘
ค ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๔๕
ฅ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๔๘
ง การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานบริการสุขภาพและความงาม	๑๕๐
จ ผู้ทรงคุณวุฒิการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๖๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๓

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละลักษณะการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละความต้องการ/บริเวณที่มีปัญหาในการรับบริการ สร้างเสริมสุขภาวะของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๑
๔.๔ แสดงจำนวนและร้อยละโรคประจำตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๑
๔.๕ แสดงจำนวนและร้อยละประวัติการผ่าตัดของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละประวัติการประสบอุบัติเหตุของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๗ แสดงจำนวนและร้อยละระดับความเจ็บปวดก่อนรับบริการสร้างเสริมสุขภาวะ ของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๘ แสดงจำนวนและร้อยละของอันดับการตัดสินใจเลือกใช้บริการศูนย์สุขภาพและความงามของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๓
๔.๙ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจใช้บริการ เสริมสุขภาพและความงามโดยรวมทั้ง ๗ ด้าน	๙๔
๔.๑๐ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	๙๕
๔.๑๑ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	๙๕
๔.๑๒ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ ด้านอัตราค่าบริการ	๙๖
๔.๑๓ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านอัตราค่าบริการ	๙๗
๔.๑๔ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ ด้านช่องทางการตลาด	๙๗
๔.๑๕ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านช่องทางการตลาด	๙๘
๔.๑๖ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด	๙๘
๔.๑๗ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านการส่งเสริมการตลาด	๙๙
๔.๑๘ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ ด้านพนักงานผู้ให้บริการ	๙๙
๔.๑๙ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านพนักงานผู้ให้บริการ	๑๐๐
๔.๒๐ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ	

ด้านกระบวนการให้บริการ	๑๐๑
๔.๒๑ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านกระบวนการให้บริการ	๑๐๑
๔.๒๒ แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตัดสินใจการใช้บริการ	
ด้านลักษณะทางกายภาพ	๑๐๒
๔.๒๓ แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะต่อการใช้บริการด้านลักษณะทางกายภาพ	๑๐๒
๔.๒๔ แสดงจำนวนและร้อยละของความรู้สึพึงพอใจหลังได้รับบริการ	๑๐๓
๔.๒๕ ข้อเสนอต่อการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะด้านความงาม	๑๐๔
๔.๒๖ ผลที่คาดว่าจะได้รับการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะด้านความงาม	๑๐๔
๔.๒๗ ข้อเสนอต่อการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะทางกาย	๑๐๕
๔.๒๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะด้านความงาม	๑๐๕
๔.๒๙ ข้อเสนอต่อการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะด้านจิตใจ	๑๐๖
๔.๓๐ ผลที่คาดว่าจะได้รับการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะด้านจิตใจ	๑๐๖
๔.๓๑ ข้อเสนอต่อการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะด้านการมีส่วนร่วม	๑๐๗
๔.๓๒ ผลที่คาดว่าจะได้รับการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะด้านการมีส่วนร่วม	๑๐๗
๔.๓๓ สรุปข้อมูลเพื่อการสังเคราะห์รูปแบบสร้างเสริมสุขภาวะวิถีพุทธสำหรับบริการสุขภาพและความงาม	๑๑๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
๒.๑ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และจิตวิญญาณ	๒๖
๒.๒ ความเกี่ยวพันของสุขภาวะองค์รวม	๒๗
๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๒
๓.๑ แสดงขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย	๗๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในสารนิพนธ์เล่มนี้ ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

ช.ม. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ช.จ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	จูฬนิทเทส	(ภาษาไทย)
ช.พุทธ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ฉัมมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

ปรกณวิเสส

วิสุทฺธิ (ไทย)	=	วิสุทฺธิมคฺคปรกณํ (ภาษาไทย)
----------------	---	-----------------------------

ค. การระบุเลขหน้าภาษาไทย

การใช้อักษรย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทย ใช้ระบบอ้างอิงที่ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ เช่น ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔, หมายถึง สุดตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑๐ ข้อ ๒๑๖ หน้า ๑๓๔ ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ๒๕๐๐ และ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔. หมายถึง สุดตันตปิฎก ทีฆนิกายมหารวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๐ ข้อ ๒๑๖ หน้า ๑๖๔ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

การใช้อักษรย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา ใช้ระบบอ้างอิงที่ระบุ เล่ม/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ เช่น อภิ.สง.อ. (บาลี) ๓๔/๓๒๘/๒๔๐ หมายถึง อรรถกถาอภิธรรมปิฎก